

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.4.6](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.4.6)

УДК 330.332.2:631.11

*I. I. Vinichenko,
д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID: 0000-0002-9527-1625*

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

*I. Vinichenko,
Doctor of Economic Sciences, Head of the Department of Economics
Dnipro State Agrarian and Economic University*

FORMATION OF THE INVESTMENT MANAGEMENT SYSTEM ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISE

Інвестування є однією з узагальнюючих характеристик соціально-економічної ситуації в Україні. Для економіки країни важливе значення має розвиток виробництва і на цій основі збільшення обсягу інвестицій у привабливі галузі. Інвестиції – це передумова суспільного розвитку. В запропонованій статті визначено особливості формування системи управління інвестиційною діяльністю підприємства. Встановлено, що управління формуванням інвестиційних ресурсів включає визначення обсягу інвестованого капіталу, формування власних і позикових інвестиційних ресурсів. Реалізація головної мети і задач здійснення інвестиційної діяльності передбачає виконання певних функцій, які можна розділити на дві групи: загальні функції та специфічні функції. Вважаємо, що найбільш ефективною організаційною структурою управління інвестиційною діяльністю підприємства в сучасних умовах є така, в основі якої знаходяться центр відповідальності, в тому числі й центр інвестицій. Доведено, що управління інвестиційною діяльністю передбачає необхідність проведення фінансових та економічних розрахунків, які пов'язані з потоками грошових коштів в різні періоди часу.

Investing is one of the most general characteristics of the socio-economic situation in Ukraine. The development of production is important for the country's economy, and on this basis, an increase in investments in attractive industries. Investments are a prerequisite for social development. The article describes the peculiarities of the formation of a management system for investment activity of an agrarian enterprise. It was established that the management of formation of investment resources includes determination of the volume of invested capital, formation of own and borrowed investment resources.

Realization of the main goal and objectives of investment activity involves the implementation of certain functions, which can be divided into two groups: general functions and specific functions. To the general functions we propose to include: development of investment strategy of the enterprise, organizational structures of providing investment activities, information systems supporting the provision of substantiation of alternative options for investment decisions; analysis,

planning, control over the implementation of management decisions in the field of investment activity. Specific functions are investment management and the formation of investment resources. The effectiveness of the investment activity of the agrarian enterprise depends to a certain extent on the organizational support, which includes an interconnected set of structural units of the enterprise, which, on the one hand, provide development and decision-making on the management of investment activities, on the other hand, they are fully responsible for the implementation of these decisions. Organizational support is provided on the basis of the management structure of investment activities and depends on the organizational structure adopted by the enterprise. The most effective among such structures is the design and matrix.

The most effective organizational structure of management of investment activity of an agrarian enterprise in modern conditions is the one based on which the center of responsibility is located, including the investment center. The effectiveness of management of the investment activity of an agrarian enterprise depends to a large extent on the quality of information provision. The information management system for investment activities presented in the form of information indicators that are necessary for the analysis, planning and management decisions. It is proved that the management of investment activity involves the need for financial and economic calculations that are related to cash flows in different periods of time.

Ключові слова: *Аграрні підприємства; ефективність; інвестиції; інвестиційний процес; інвестиційна діяльність; система; управління.*

Keywords: *Agrarian enterprises; efficiency; investments; investment process; investment activity; system; management.*

Вступ

Стабілізація та стійкий ефективний розвиток виробництва можливі лише за умови постійного оновлення основного та регенерації спожитого у процесі виробництва оборотного капіталу за рахунок раціонального використання інвестиційних ресурсів сільськогосподарських підприємств. Аналізуючи особливості інвестиційного процесу в аграрному секторі економіки, на наш погляд, необхідно відзначити, що без відповідних інвестицій неможливий не тільки стійкий розвиток виробництва, але й безперервне функціонування даної галузі. Сільське господарство, як ніяка інша галузь економіки, має потребу в надходженні інвестиційних ресурсів, оскільки забезпечує населення країни в продовольчих товарах. Для практичної реалізації інвестиційної діяльності, як правило, пропонується кілька інвестиційних проектів, раціональний вибір кращого з яких залежить від параметрів ефективності проекту, структури розрахунку й планування грошових потоків з урахуванням міри ризику та невизначеності.

В економічній літературі науковцями багато уваги приділяється питанню інвестицій загалом і методичному забезпеченню оцінки ефективності інвестиційних проектів. Дослідженням проблеми інвестиційної привабливості в сучасних умовах аграрного сектору економіки України присвятили наукові праці багато вітчизняних науковців: П. Гайдуцький, С. Гуткевич, Б. Данилишин, О. Дацій, М. Денисенко, М. Кісіль, М. Корецький, Г. Лайко, П. Макаренко, М. Малік, О. Скидан, П. Саблук, В.Г. Федоренко, Д.М. Черваньов. Однак, ми вважаємо, недостатньо дослідженими є методики оцінювання пріоритетності та вибору інвестиційних проектів, що найбільш адаптовані до сучасних економічних вимог. Однією з проблем інвестиційної політики є визначення пріоритетних напрямів управління інвестиційною діяльністю аграрних підприємств.

Результати дослідження

Управління інвестиційною діяльністю підприємства слід розглядати як складову загальної системи його управління та здійснювати на основі застосування наступних принципів:

- інтегрованість із загальною системою управління підприємством, яка сприяє забезпеченню ефективності всіх напрямків і форм інвестування, оптимального фінансування інвестиційних проектів, впровадження досягнень науково-технічного прогресу тощо;

- комплексність в процесі формування управлінських рішень щодо реалізації інвестицій у взаємозв'язку з кінцевими результатами фінансової діяльності підприємства, що забезпечує оцінку внеску результатів інвестування в його загальну результативність;

- високий рівень динамізму управління в галузі формування й реалізації інвестицій, пов'язаний з динамічним розвитком внутрішніх умов функціонування підприємства в процесі переходу від однієї стадії життєвого циклу до іншої, а також зовнішніх чинників в умовах трансформації економіки країни;

- багатоваріантність підходів щодо прийняття окремих управлінських рішень в сфері формування інвестиційних ресурсів підприємства, яка вимагає використання системи критеріїв, що впливають на інвестиційну стратегію підприємства;

- орієнтація на стратегічний розвиток підприємства, який передбачає обґрунтування стратегічної спрямованості його інвестиційної діяльності [1, 2, 3, 4, 5].

Головною метою управління інвестиційною діяльністю підприємства є отримання максимального прибутку не тільки в поточному, але й у перспективному періодах. Це вимагає розробку задач управління цією діяльністю, що забезпечують реалізацію головної мети, серед яких слід виділити наступні:

- забезпечення достатньої інвестиційної підтримки необхідних темпів розвитку поточної діяльності підприємства;

- баланс максимальної прибутковості інвестиційної діяльності підприємства з урахуванням прийняттого ступеня ризику;

- забезпечення ліквідності інвестицій, можливостей швидкого реінвестування капіталу при змінах факторів зовнішнього середовища, а також внутрішніх умов здійснення інвестиційної діяльності;

- підтримання балансу між достатнім обсягом інвестиційних ресурсів, їх оптимальної структури та обсягом прогнозованої інвестиційної діяльності;

- забезпечення фінансової рівноваги при здійсненні інвестиційної діяльності на підприємстві;

- прискорення реалізації програм інвестиційної діяльності підприємства.

Реалізація головної мети і задач здійснення інвестиційної діяльності передбачає виконання певних функцій, які можна розділити на дві групи: загальні функції, специфічні функції.

До *загальних функцій* пропонуємо відносити: розробка інвестиційної стратегії підприємства, організаційних структур забезпечення інвестиційної діяльності, інформаційних систем сприяння забезпеченню обґрунтування альтернативних варіантів інвестиційних рішень; аналіз, планування, контроль за реалізацією управлінських рішень в сфері інвестиційної діяльності. *Специфічними функціями* є управління інвестиціями та формування інвестиційних ресурсів. Управління інвестиціями (реальними та фінансовими) полягає у визначенні форм і обсягів інвестування, розробці реальних інвестиційних проектів, формуванні інвестиційної програми підприємства, оцінці окремих фінансових інструментів, формуванні та реструктуризації портфеля фінансових інвестицій. Управління формуванням інвестиційних ресурсів включає визначення обсягу інвестованого капіталу, формування власних і позикових інвестиційних ресурсів.

Регулювання процесу розробки й реалізації інвестиційних рішень підприємства може здійснюватись за допомогою відповідного механізму, який включає такі елементи: ринковий механізм регулювання інвестиційної діяльності підприємства, державне нормативно-правове регулювання, систему методів управління інвестиційною діяльністю та внутрішнього регулювання її окремих аспектів.

Ринковий механізм та державне нормативно-правове регулювання інвестиційної діяльності підприємства формується у сфері інвестиційного ринку та заходів держави в умовах трансформаційної економіки, забезпечуючи при цьому можливість підприємствам самостійно обирати напрями та форми інвестування. Досягнення результатів в процесі інвестиційної діяльності засновується на техніко-економічних розрахунках, використанні економіко-математичних методів та інформаційних технологій, а також регулюється оперативними управлінськими рішеннями щодо ефективності інвестицій та вимогами статуту підприємства.

Ефективність інвестиційної діяльності підприємства певною мірою залежить від організаційного забезпечення, що включає взаємопов'язану сукупність структурних підрозділів підприємства, які, з одного боку, забезпечують розробку і прийняття рішень щодо управління інвестиційною діяльністю, а з іншого – несуть повну відповідальність за реалізацію цих рішень. Організаційне забезпечення здійснюється на основі структури управління інвестиційною діяльністю і залежить від прийнятої на підприємстві організаційної структури управління. Найбільш ефективними серед таких структур слід вважати проектну та матричну.

Для *проектної структури* належать структурні підрозділи, що реалізують окремі реальні інвестиційні проекти, а також здійснюють управління портфелем фінансових інструментів інвестування. Вони створюються на тимчасовій основі, керівники підрозділів підпорядковані генеральному директору підприємства або його заступнику з фінансових питань. В структурі таких підприємств існують функціональні служби центрального апарату управління, керівник проекту, якому підпорядковуються загальний центр управління інвестиційною діяльністю й інші функціональні підрозділи управління проектом. Перевагою такої структури управління є наявність проектної команди, яка має комплексні повноваження в рішенні всіх задач в галузі інвестиційної діяльності.

В умовах *матричної організаційної структури* управління проектний принцип доповнюється функціональним, який полягає в тому, що існує подвійне підпорядкування керівників, які здійснюють управління інвестиційною діяльністю, а саме: вони підпорядковані керівникам відповідних функціональних служб центрального апарату управління підприємством, а також керівнику відповідного проекту.

Ми вважаємо, що найбільш ефективною організаційною структурою управління інвестиційною діяльністю підприємства в сучасних умовах є така, в основі якої знаходяться центр відповідальності, в тому числі й центр інвестицій. Він складається зі структурного підрозділу підприємства, керівник якого повністю відповідає за ефективне використання інвестиційних ресурсів і отримання необхідного розміру прибутку від інвестиційної діяльності. В якості показника ефективності діяльності такого підрозділу є прибуток на інвестований капітал. Дослідженнями встановлено, що основними задачами такого центру інвестицій є:

- встановлення впливу структурних підрозділів на результати інвестиційної діяльності;
- обґрунтування зобов'язань, прав, ступеня відповідальності керівників;
- обґрунтування й доведення до виконавців планових (нормативних) завдань щодо результатів інвестиційної діяльності;
- здійснення контролю за результатами виконання завдань, своєчасне інформаційне забезпечення керівників, аналіз та виявлення причин відхилень від планових завдань.

Ефективність управління інвестиційною діяльністю підприємства значною мірою залежить від якості інформаційного забезпечення. Інформаційна система управління інвестиційною діяльністю може бути представлена у вигляді інформаційних показників, які необхідні для проведення аналізу, планування, прийняття управлінських рішень тощо. Така система повинна задовольняти потреби як зовнішніх, так і внутрішніх користувачів. На рівні підприємства інвестиційну інформацію використовують: директор, власники, менеджери, які здійснюють інвестиційну діяльність. Серед зовнішніх користувачів слід відзначити: податкові органи, кредиторів та потенційних інвесторів підприємства, представників фондової біржі (у випадку емісії цінних паперів).

Для внутрішнього використання система показників інформаційного забезпечення включає показники результативності інвестиційної діяльності та фінансову звітність підприємства. Для зовнішніх користувачів необхідні показники, що характеризують кон'юнктуру інвестиційного ринку та результати діяльності конкурентів і контрагентів (банків, страхових компаній, інвестиційних компаній тощо). До показників, які характеризують кон'юнктуру інвестиційного ринку, як правило, включають види основних фондових інструментів, ціни котировок, індекс динаміки цін на фондовому ринку, кредитну та депозитну ставки окремих комерційних банків, офіційний курс валют, основні види продукції, що є результатом інвестиційної діяльності, ціни та попит і пропозиція. Серед показників діяльності конкурентів і контрагентів використовуються такі, що відображаються у звітності підприємства, відповідні рейтинги з основними результативними показниками підприємства. Нормативно-регулюючі показники розраховуються на основі відповідних нормативно-правових актів з урахуванням особливостей державного регулювання інвестиційної діяльності підприємства.

Особлива увага повинна бути приділена показникам, які формуються з внутрішніх джерел інформації і поділяються на три групи:

1. Показники оцінки рівня інвестиційної діяльності підприємства (обсяг реального і фінансового інвестування, власних інвестиційних ресурсів, грошові потоки з інвестиційної діяльності).
2. Фінансові показники інвестиційної діяльності структурних підрозділів підприємства (фінансові результати за основними формами інвестиційної діяльності, а також окремих центрів інвестицій).
3. Нормативно-планове забезпечення інвестиційної діяльності підприємства (внутрішні нормативи та планові показники). До внутрішніх нормативів, які регулюють інвестиційну діяльність підприємства, як правило, відносять: нормативні значення окремих видів активів, їх співвідношення зі структурою капіталу, питомі витрати фінансових ресурсів тощо. Серед планових показників інвестиційної діяльності розраховується система показників поточних інвестиційних планів.

Основним завданням інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності є стратегічна орієнтація як на прийняття відповідних інвестиційних рішень, так і на поточне управління. Крім того, важливою складовою є використання сучасних методів аналізу інвестиційної діяльності, які дозволяють виявляти резерви її зростання. Важливою складовою стратегічного розвитку інвестиційної діяльності підприємства є планування, основною метою якого є розробка планів по забезпеченню розвитку підприємства необхідними інвестиційними ресурсами та підвищенню ефективності цього виду діяльності у майбутньому. В основу інвестиційного планування необхідно покласти прогнозування, поточне та оперативне планування інвестиційної діяльності. Прогнозування інвестиційної діяльності передбачає розробку інвестиційної стратегії підприємства і дозволяє здійснювати довгострокове планування. Поточне планування інвестиційної діяльності здійснюється, як правило, протягом одного року і включає розробку поточних планів з окремих її видів. Такі плани розробляються з розбивкою по кварталах з урахуванням стратегічних нормативів щодо основних напрямків інвестиційної діяльності. Оперативне планування передбачає розробку оперативних планових завдань (щоквартальних, щомісячних) з доведенням їх до конкретних виконавців з обґрунтуванням необхідних видів ресурсів. Воно передбачає розробку короткострокових планових завдань з інвестиційного забезпечення основних напрямків інвестиційної діяльності у вигляді бюджету.

Вагоме місце в системі управління інвестиційною діяльністю підприємства належить контролю, основними принципами побудови якого є:

- направленість на реалізацію інвестиційної стратегії. Вона передбачає врахування основних пріоритетів розвитку інвестиційної діяльності, що визначає цілеспрямованість операцій;
- орієнтованість на стандарти;
- відповідність методів контролю методам аналізу та планування, що дозволяє достовірно відображувати фактичні результати та виявляти причини відхилень від запланованих завдань;
- своєчасність проведення контролю дозволяє усувати поточні відхилення до того як вони можуть прийняти серйозний характер;
- гнучкість та простота побудови. Гнучкість пов'язана з необхідністю адаптації до нових видів, методів та технологій здійснення інвестиційної діяльності. Простота зумовлює побудову контролю у відповідності з цілями, вимагає менших зусиль та інформації для його проведення;

- економічність передбачає відповідність обсягів видатків щодо організації контролю тому розміру ефекту, який може бути досягнутим в процесі його здійснення.

Основними видами контролю інвестиційної діяльності є стратегічний, поточний і оперативний. Він може здійснюватися за такими етапами: визначення об'єктів, видів і сфери; формування системи пріоритетів показників, які контролюються; розробка системи кількісних стандартів та моніторингу показників.

Управління інвестиційною діяльністю передбачає необхідність проведення фінансово-економічних розрахунків, які пов'язані з потоками грошових коштів в різні періоди. Вирішальною при цьому є оцінка вартості грошей, яка з часом змінюється з урахуванням норми прибутку на фінансовому ринку. Серед методичних підходів до оцінки вартості грошей в часі в економічній літературі виділяються: дискретні потоки платежів за простими відсотками, складними відсотками і ануїтет – довгостроковий інвестиційний потік платежів, який характеризується однаковою рівнем відсоткових ставок протягом всього періоду. Причому усі ці методичні підходи передбачають оцінку вартості грошей в процесі її дисконтування. Оцінка вартості грошей при ануїтеті порівняно з оцінкою по відсотках пов'язана з використанням більш складних алгоритмів і визначенням методу нарахування відсотка.

Усі фінансово-економічні розрахунки повинні враховувати темпи інфляції, яка з часом знецінює вартість грошових коштів. Це викликає необхідність реального відображення вартості інвестиційних активів і грошових потоків підприємства та забезпечення відшкодування втрат інвестиційних доходів у зв'язку з інфляційними процесами. В економічній літературі використовуються такі методичні підходи до врахування фактора інфляції в процесі здійснення інвестиційної діяльності:

- прогнозування річного темпу й індексу інфляції на основі очікуваних середньомісячних темпів;
- формування реальної відсоткової ставки з урахуванням фактора інфляції;
- оцінка вартості грошових коштів з урахуванням фактора інфляції;
- формування необхідного рівня доходності інвестиційних операцій з урахуванням фактора інфляції.

Прогнозування темпів інфляції – досить складний та трудомісткий процес, на який впливають суб'єктивні фактори. Тому в практиці використовується більш простий підхід до врахування фактора інфляції – перерахування розміру необхідного прибутку заздалегідь з однієї валюти в іншу, яка найменшою мірою пов'язана з інфляцією, за курсом на момент проведення розрахунків.

На інвестиційну діяльність підприємства значно впливає ризик, який виявляється як: рівень ризику, що пов'язаний з формуванням рівня прибутковості інвестиційних операцій; пряма загроза банкрутства підприємства у зв'язку з фінансовими втратами, пов'язаними з ризиком. Врахування ризику вимагає серйозної уваги з боку керівників підприємства, оскільки є постійно діючим фактором, який необхідно передбачати в процесі прийняття всіх управлінських рішень щодо інвестиційної діяльності. Рівень інвестиційного ризику може бути оцінений за допомогою економіко-статистичних, експертних або аналогових методів. Формування рівня доходності інвестиційних операцій, оцінка майбутньої і теперішньої вартості включають визначення факторів ризику.

Здійснення інвестиційної діяльності на підприємстві тісно пов'язане з його ліквідністю, врахування якої включає об'єктивну оцінку її рівня для об'єктів інвестування з метою забезпечення такого рівня доходності, який дозволяє відшкодувати можливе уповільнення грошового потоку при реінвестуванні капіталу. Для забезпечення співставлення інвестиційних потоків в якості методичного інструментарію слід використати оцінку вартості грошових коштів з урахуванням ліквідності як для майбутньої, так і для теперішньої вартості грошових коштів. Загальновідомо, що інвестор завжди обирає високоліквідні об'єкти інвестування у зв'язку з отриманням більших можливостей маневру фінансовими ресурсами при управлінні інвестиційним портфелем. Але підприємства реалізують також середньо- та низьколіквідні об'єкти. У цьому випадку стимулом для інвестора може бути додатковий інвестиційний доход.

Висновок

Метою управління інвестиційною діяльністю підприємства є отримання можливого максимального прибутку в поточному та перспективному періодах. Це вимагає розробки таких задач управління, які забезпечують реалізацію головної мети інноваційної діяльності, що полягає у забезпеченні: достатньої інвестиційної підтримки необхідних темпів розвитку поточної діяльності підприємства; балансу максимальної прибутковості з урахуванням прийняттого ступеня ризику; ліквідності інвестицій, можливостей швидкого реінвестування капіталу при змінах факторів внутрішнього та зовнішнього середовища; можливості реалізації програм соціального розвитку колективу. Управління інвестиційною діяльністю передбачає необхідність проведення розрахунків грошових коштів з урахуванням ліквідності як для майбутньої, так і для теперішньої їх вартості.

Література.

1. Вінченко І.І. Інвестиційна діяльність аграрних підприємств: монографія / І.І. Вінченко. – Донецьк: Юго-Восток, 2010. – 444 с.
2. Гайдучий А. П. Підвищення інвестиційної привабливості інфраструктури аграрного сектора / А. П. Гайдучий // Економіка АПК. – 2004. – №10. – С. 99 - 106.
3. Гуткевич С. О. Деякі методи розрахунків ефективності інвестицій / С. О. Гуткевич // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 11–12. – С. 27–30

4. Дачій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України: монографія / О.І. Дачій. – Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2004. – 426 с.

5. Кісіль М.І. Ефективність інвестицій сільськогосподарських виробничих кооперативів: Монографія / М. І. Кісіль, О. В. Ролінський. — К. : ННЦ ІАЕ, 2006. — 227 с.

References.

1. Vinichenko, I.I. (2010), *Investytsijna diial'nist' ahrarnykh pidpryemstv* [Investment activity of agrarian enterprises], Yuho-Vostok, Donetsk, Ukraine.

2. Hajduts'kyj, A. P. (2004), "Increasing the investment attractiveness of the infrastructure of the agrarian sector", *Ekonomika APK*, vol. 10, pp. 99–106.

3. Hutkevych, S. O. (2011), "Some methods of calculating the efficiency of investments", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 11-12, pp. 27–30.

4. Datsij, O.I. (2004), *Rozvytok innovatsijnoi diial'nosti v ahropromyslovomu vyrobnytstvi Ukrainy* [Rozvytok innovatsijnoi diial'nosti v ahropromyslovomu vyrobnytstvi Ukrainy], NNTs «Instytut ahrarnoi ekonomiky», Kyiv, Ukraine.

5. Kasil', M.I. and Rolins'kyj, O. V. (2006), *Efektivnist' investytsij sil's'kohospodars'kykh vyrobnychkykh kooperatyviv* [Efficiency of investments of agricultural production cooperatives], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2019 р.